

Секція:

Математика

УДК 621.326

Михайлишин І. – ст. гр. ОКС-205

Технічний коледж Тернопільського державного технічного університету імені Івана Пулюя

УКРАЇНСЬКА МАТЕМАТИЧНА ТЕРМІНОЛОГІЯ

Науковий керівник: викладач вищої категорії Школьна В.С.

Останніми роками відбулося помітне звуження функцій української мови. Все менше нею користуються в сфері науки і техніки, в діловодстві. Це може привести до того, що мова стане головним чином побутовою. Тоді вона "втратить свою вікову здатність включатися в загальний рух розвитку людської думки". Правда, наука настільки тісно пов'язана з повсякденним життям, що скоро і в побутовій розмові не вистачатиме українських слів.

Щоб цього не сталося, потрібно вже сьогодні активно розвивати і ширити українську наукову лексику. Було б добре видати новий термінологічний словник, або хоча б перевидати старий (з належними змінами і додатком).

Для поширення освіти на Галичині 8 грудня 1868 року засновується товариство "Просвіта". Коштом цього товариства у Львові з друкарень Стравропійського інституту у 1872 році виходить "Арифметика", а у 1873 - "Наука геометрії", які уклав для I і II класів нижчої галицької гімназії Омелян Дейницький. Це були переклади з німецької мови відповідних підручників доктора Францішка Мочника. Для того, щоб відчуті, якою мовою були написані ці книжки, наведу уривок: "Виходячи проте вод безумовного або одиничного місця, ставимо засаду, що: цифри ид лівой руце взмагаються десятерно, ид правой спадают десятерно". Читати ці підручники важко, та все ж зрозуміліше, ніж німецькою або польською мовами.

Наступний крок, який привів до закладання основ математичної української термінології, пов'язаний з діяльністю Наукового товариства ім. Т.Г.Шевченка і, зокрема, з роботами професора В.Левицького. У четвертому томі "Записок наукового товариства ім. Шевченка" (1894) він надрукував першу наукову математичну статтю українською мовою "Про симетричні вираження з вартостей функції $\text{mod-}m$ ". У сьомому томі "Записок" (1895) після статті "Еліптичні функції модулю" В.Левицький друкує "Додатки до термінології математичної". Вони містили 69 термінів, поданих у вигляді українсько-німецького словника. Це була перша публікація суто математичних термінів.

Науковці, які працювали в царині природознавчих наук, заснували для математично-природничо-медичної секції окремий "Збірник", перший том якого вийшов у 1897 році. Редакторами "Збірника" стали І. Верхратський і В. Левицький.

Матеріали математичної термінології В. Левицького стали основою для створення наступних термінологічних словників і полегшили написання нових підручників та фахових статей. Робота по створенню української математичної термінології тривала до кінця 30-х років, а далі була припинена. Тільки на межі 50-х і 60-х років створюється словникова комісія АН УРСР на чолі з академіком АН УРСР Й.З. Штокалом, яка 1960 року видає "Російсько-український математичний словник". Цей словник містив близько 12 тисяч термінів. Словник повністю відповідав тогочасному рівню розвитку математики. І нині він лишається єдиною книгою, по якій можна перевірити правомірність вжитку того чи того терміну. Це був останній крок у розвитку української математичної термінології. Тому необхідно взятися за роботу та поправити справу саме сьогодні, щоби завтра не було пізно.